

متن و ترجمه‌ی

اصول کافی

ثقة الاسلام
محمد بن یعقوب کلینی
(۳۲۹ق)

ترجمه: موسسه فرهنگی شمس الضحی

@kafilearn

کتاب فضل العلم

عمل به علم

۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ عِيسَى، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى، عَنْ عُمَرَ بْنِ أَدِينَةَ، عَنْ أَبَانَ بْنِ أَبِي عِيَّاشٍ، عَنْ سُلَيْمِ بْنِ قَيْسِ الْهَلَالِيِّ، قَالَ سَمِعْتُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَنَّهُ قَالَ فِي كَلَامٍ لَهُ: الْعُلَمَاءُ رَجُلَانِ رَجُلٌ عَالِمٌ آخِذٌ بِعِلْمِهِ فَهَذَا نَاجٍ وَعَالِمٌ تَارِكٌ لِعِلْمِهِ فَهَذَا هَالِكٌ وَإِنَّ أَهْلَ النَّارِ لَيَتَأَذَوْنَ مِنْ رِيحِ الْعَالِمِ التَّارِكِ لِعِلْمِهِ وَإِنَّ أَشَدَّ أَهْلِ النَّارِ نِدَامَةً وَحَسْرَةً رَجُلٌ دَعَا عَبْدًا إِلَى اللَّهِ فَاسْتَجَابَ لَهُ وَقِيلَ مِنْهُ فَأَطَاعَ اللَّهُ فَأَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ وَأَدْخَلَ الدَّاعِيَ النَّارَ بِتَرْكِهِ عِلْمَهُ وَاتِّبَاعِهِ الْهَوَى وَطُولِ الْأَمَلِ أَمَّا اتِّبَاعُ الْهَوَى فَيَصُدُّ عَنِ الْحَقِّ وَطُولُ الْأَمَلِ يُنْسِي الْآخِرَةَ.

سلیم بن قیس هلالی گوید شنیدم امیرالمؤمنین علیه السلام از پیامبر نقل می کردند که در میان کلامشان فرمودند: عالمان دو دسته هستند: یکی عالمی که علمش را [به کار] گرفته باشد که این [فرد] نجات پیدا خواهد کرد. و دیگری عالمی است که علمش را رها کرده است که این فرد به هلاکت خواهد افتاد. و اهل آتش از بوی این عالم که علمش را رها کرده است دچار اذیت می شوند. و پشیمان ترین فرد جهنم که بیشترین حسرت را می خورد، کسی است که برای بنده ای دعای خیری به سوی خدا می کند و خدا دعای او را مستجاب کرده و از او پذیرفته و در نتیجه آن بنده اطاعت خدا را کرده لذا خدا او را وارد بهشت نموده و آن دعاکننده را به خاطر رها کردن علمش و تبعیت از هوس و آرزوهای دور و دراز وارد جهنم کرده است. که تبعیت از هوس [فرد] را [از حقیقت باز می دارد و آرزوی دور و دراز آخرت را از یاد[ش] می برد.

۲- مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیٰی، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَابِرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: الْعِلْمُ مَقْرُونٌ إِلَى الْعَمَلِ. فَمَنْ عَمِلَ عَمِلَ وَمَنْ عَمِلَ عَمِلَ. وَ الْعِلْمُ يَهْتِفُ بِالْعَمَلِ فَإِنْ أَجَابَهُ وَإِلَّا ارْتَحَلَ عَنْهُ.

امام صادق علیه السلام فرمودند: علم مقارن با عمل است. بنابر این هر که بداند، عمل می کند و هر که عمل کند، [بیشتر] خواهد دانست. و علم شعار عمل سر می دهد، یا عمل به او پاسخ می دهد یا از او کوچ می کند.

۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاسِمِيِّ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ الْجُعْفَرِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ الْعَالِمَ إِذَا لَمْ يَعْمَلْ بِعِلْمِهِ زَلَّتْ مَوْعِظَتُهُ عَنِ الْقُلُوبِ كَمَا يَزُلُّ الْمَطَرُ عَنِ الصَّفَا.

امام صادق علیه السلام فرمودند: عالم، هنگامی که به آن چه می داند عمل نکند، پند و اندرزش در دل ها همان گونه می لغزد که آب باران بر روی سنگ سخت می لغزد.

۴- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنِ الْمِنْقَرِيِّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ هَاشِمِ بْنِ الْبَرِيدِ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ فَسَأَلَهُ عَنْ مَسَائِلَ فَأَجَابَ. ثُمَّ عَادَ لِيَسْأَلَ عَنْ مِثْلِهَا. فَقَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ: مَكْتُوبٌ فِي الْإِنْجِيلِ: لَا تَطْلُبُوا عِلْمَ مَا لَا تَعْلَمُونَ وَلَمَّا تَعْمَلُوا بِمَا عَلِمْتُمْ. فَإِنَّ الْعِلْمَ إِذَا لَمْ يُعْمَلْ بِهِ لَمْ يَزِدْ صَاحِبُهُ إِلَّا كُفْرًا وَلَمْ يَزِدْ مِنَ اللَّهِ إِلَّا بُعْدًا.

فردی نزد امام زین العابدین علیه السلام آمد و از ایشان سؤالاتی پرسید. ایشان جواب دادند. سپس بازگشت تا باز هم سؤالات مشابهی بپرسد. امام زین العابدین علیه السلام به او فرمودند: در انجیل نوشته شده است: جوای دانستن آن چه نمی دانید نشوید در حالی که هنوز به آن چه

می‌دانید عمل نکرده‌اید. زیرا علم هنگامی که به آن عمل نشود، به صاحبش جز کفر و دوری از خدا نخواهد افزود.

۵- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ عِيسَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ، عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قُلْتُ لَهُ: بِمَ يُعْرَفُ النَّاجِي؟ قَالَ: مَنْ كَانَ فِعْلُهُ لِقَوْلِهِ مُوَافِقًا قَائِبَتْ لَهُ الشَّهَادَةُ، وَمَنْ لَمْ يَكُنْ فِعْلُهُ لِقَوْلِهِ مُوَافِقًا فَإِنَّمَا ذَلِكَ مُسْتَوْدَعٌ.

مفضل گوید از امام صادق علیه السلام پرسیدم: اهل نجات چگونه می‌توان شناخت؟ ایشان فرمودند: کسی که عملش با سخنش یکی باشد، بر [نجات] او گواه باش. و کسی که عملش با سخنش یکی نیست، آن [فهم] تنها به امانت نزد اوست [و به زودی آن را از دست خواهد داد].

۶- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ أَبِيهِ رَفَعَهُ، قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي كَلَامٍ لَهُ خَطَبَ بِهِ عَلَى الْمِنْبَرِ: أَيُّهَا النَّاسُ إِذَا عَلِمْتُمْ فَاعْمَلُوا بِمَا عَلِمْتُمْ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ. إِنَّ الْعَالِمَ الْعَامِلَ بَعِيرُهُ كَالْجَاهِلِ الْجَاهِلِ الَّذِي لَا يَسْتَفِيقُ عَنْ جَهْلِهِ. بَلْ قَدْ رَأَيْتُ أَنَّ الْحُجَّةَ عَلَيْهِ أَعْظَمُ وَالْحُسْرَةَ أَذْوَمُ عَلَى هَذَا الْعَالِمِ الْمُنْسَلِخِ مِنْ عِلْمِهِ مِنْهَا عَلَى هَذَا الْجَاهِلِ الْمُتَحَيِّرِ فِي جَهْلِهِ، وَكِلَاهُمَا حَائِرٌ بَائِرٌ. لَا تَرْتَابُوا فَتَشْكُوا وَلَا تَشْكُوا فَتَكْفُرُوا. وَلَا تَرْخَصُوا لِأَنْفُسِكُمْ فَتُذْهِبُوا وَلَا تُذْهِبُوا فِي الْحَقِّ فَتَخْسَرُوا، وَإِنَّ مِنَ الْحَقِّ أَنْ تَفْقَهُوا وَمِنَ الْفِقْهِ أَنْ لَا تَعْتَرُوا. وَإِنَّ أَنْصَحَكُمْ لِنَفْسِهِ أَطْوَعُكُمْ لِرَبِّهِ وَأَعَشَّكُمْ لِنَفْسِهِ أَعْصَاكُمْ لِرَبِّهِ. وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ يَأْمَنُ وَيَسْتَبْشِرُ وَمَنْ يَعِصِ اللَّهَ يَحْبُ وَيَنْدَمُ.

امیرالمؤمنین علیه السلام در میان خطبه‌ای بر فراز منبر فرمودند: ای مردم! هنگامی که چیزی را دانستید، به آن چه دانستید عمل کنید چه بسا راه صحیح بر شما آشکار شود. فرد عالمی که به خلاف علمش عمل می‌کند، مانند جاهل حیرانی است که از [خواب] جهل بیدار نمی‌شود. بلکه چنین می‌بینم که حجت بر او بیشتر تمام شده و حسرت آن عالم که از علمش جدا شده از حسرت این جاهلی که در جهلش حیران مانده با دوام‌تر است در حالی که هر دو حیران و گیج هستند.

تردید به خود راه ندهید که به شک می‌افتید و شک نکنید که به کفر گرفتار می‌شوید. و بر خودتان ساده‌نگیرید که سست می‌شوید و در حق [و درستی] سستی نکنید که زیان می‌بینید، و از [امور] حق [و درست] آن است که فهم عمیق پیدا کنید و از [نشانه‌های] فهم عمیق آن است که فریب نخورید. و خیرخواه‌ترین شما به خود مطیع‌ترین فرد نسبت به خدای خویش، و خائن‌ترین فرد به خود، نافرمان‌ترین شما نسبت به خدای خویش است. و هر که اطاعت خدا کند، ایمن و شادکام می‌شود و هر که نافرمانی خدا کند، ناکام و پشیمان می‌شود.

۷- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ أَبِيهِ عَمَّنْ ذَكَرَهُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ: إِذَا سَمِعْتُمُ الْعِلْمَ فَاسْتَعْمِلُوهُ، وَارْتَسِعْ قُلُوبُكُمْ، فَإِنَّ الْعِلْمَ إِذَا كَثُرَ فِي قَلْبِ رَجُلٍ لَا يَحْتَمِلُهُ، قَدَرَ الشَّيْطَانُ عَلَيْهِ. فَإِذَا خَاصَمَكُمُ الشَّيْطَانُ فَأَقْبِلُوا عَلَيْهِ بِمَا تَعْرِفُونَ فَإِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا. فَقُلْتُ: وَمَا الَّذِي نَعْرِفُهُ؟ قَالَ: خَاصِمُوهُ بِمَا ظَهَرَ لَكُمْ مِنْ قُدْرَةِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ.

امام باقر علیه السلام فرمودند: هرگاه علم را شنیدید به آن عمل کنید. و باید قلب‌های شما گنجایش پیدا کند. زیرا علم وقتی در قلب فردی که ظرفیت آن را ندارد، زیاد شود شیطان بر او چیره می‌شود. پس وقتی که شیطان با شما به جنگ برخاست، با او به وسیله‌ی آن چه که می‌شناسید، روبرو شوید که حيله‌ی شیطان ضعیف است. راوی گوید پرسیدم: ما چه چیزی را می‌شناسیم؟ ایشان فرمودند: با او به وسیله‌ی آن چه از قدرت خدای متعال برای شما آشکار گردیده است به جنگ برخیزید.